

Ádám: itt vagy(ok) Kaj Ádám:
Magánevangeliumok,
Pannon Írók Társasága,
2010.

Minden reménybeli író, költő pályájának alakulását meghatározza az első kötet minősége, hiszen az irodalmi nyilvánosság előtt nemcsak ezzel debütál, de az olvasók és természetesen a kritika szükségszerűen ehhez viszonyítva követi nyomon/vizsgálja a későbbi teljesítményt is. E tekintetben Kaj Ádám, fiatal zalai alkotó *Magánevangeliumok* című verseskötve (benne Leskó Róbert kiváló fotóival) üde színfoltot jelent a mérsékelt tehetségek és a „dal hóhérai” számolatlanul áradó kiadványtömegének aszfaltszürkeségében. S noha néhol a költeményegészebe nem illeszkedő elemet választ, vagy túl gyorsan (és rosszul) dönt a szöveg továbbszövést illetően, számos érett, sőt meglepően jó megoldást is találunk verseiben. Ami pedig a legfontosabb: az egyes költemények és ciklusok rendje közérthető és szinte mérnöki precizitással megkomponált – ez az ismérv bizonyosan a szerző dramatikus törekvéseivel összhangban alakult (főként *Magasugrás* című, még kéziratban lévő darabjára gondolunk).

A *Magánevangeliumok* egészét szervező elvként a hit, az Istennel való személyes kapcsolat tapasztalása hatja át, hozzárendelve a teremtett világ jelenségeinek megtapasztalásából származó élményt. Így a szakrális minőség dominanciája mellett a profán is megjelenik a korpusz darabjaiban, az egyes ciklusok pedig a középkori világképet idézve épülnek egymásra: a *Test evangéliumától* jut el a *Lélek* és a *Világ evangéliumán* át a *Mindenség evangéliumához* a szerző, végig megtartva a jelzett kettősséget. A különböző egységek gondolatvilága természetesen egy-egy középponti eszme köré szerveződik.

A nyitó rész szerelmes verseket tartalmaz. Az égi és földi szerelem, a magasból áldó módon befedő fény és a ragadozó testiség-éhség (*Szerelmes*) elkülönbözősége, a korábban volt idegenek csókjainak, érintésének tudata a kedves ismerős testtájékain, a megelőzöttséggel szembenezés (*Szeplő, Azonosság*), a hirtelen lecsapó, távolság vagy éppen kötelesség-érzés miatt kielégítetlen vágy (*Levél a soproni messiásnak, Szerelem vizsgák idején*) egyaránt jelen van ezekben a költeményekben. S a társ ideállá emelése a *Vers-Virág-Csokor* zárlatában: „Hozzád siet / az

ébredés, / téged akar / látni
a rög, / amit a párnán /
alvó fejem hagyott, /
neked akarok / értelmet
nyerni / a napban /
magamért, / egy mosolyért,
/ amiből / boldogságomat /
kiolvashatja bárki. / Így
nem vagy már titok! / mégis hét peccséttel /
örzöm / nevetésed, / mintha az isten /
utolsó műve volna, /
ami megmaradt / tökéletesnek.”

A *Lélek evangéliuma* a hagyományhoz való viszonyt objektiválja. Noha vérségi kötelék fűzi őket össze, mégis a család minden tagjától eltér valamiben – nem gondoskodott édesanyjáról, nem vette át az apai műhelyt, nagyanyjával ellentétben elfelejti az imát, nem kívánja követni nővére útját és bátyjától eltérően nem megnősülni, szerelmes szeretne lenni (*Kontraszt*) –, gyermekkori fekete-fehér képén pedig ma már a kék szemet hiányolja (*Arckép*). Másfajta az irodalmi örökséghez, az alkotó elődökhöz fűző kapocs. Atyai mesterreit (Bágyoni Szabó Istvánt, Pászto Andrást, Péntek Imrét) már a kötet ajánlásában megnevezi, míg itt az Odüsszeusz-mítosz kortárs reminiscenciája (a görög-római neveket elegyítő *Dorogi Ulyssesben*) és egy-egy Ovidiust/Babitsot (*Levél Tomiból* – a kötet talán legjobb verse), illetve Verlaine-t (*Verlaine zsoltára*) megörökítő szövege is helyet kapott.

A harmadik egység három, a világ változatosságát demonstráló mikrociklusra bomlik. A *Tapasztalás* darabjai közül a *Vázlatok hétfőről* impressziói a legérettebbek, s ezekben már a személyek, dolgok hiánya mellett a nyelvi készlet fogyatékosága is artikulálódik:

„... ahogy beállt a gondolat csöndje,
Az üresen hagyott tér helyén
Egy óceán készült megszületni,
És úgy álltam ott a mostohaanyelvben,
Mint az a New York-i magyar
A reketyés előtt:
Az illatod már ismertem korábról,
Csak szavakat nem találtam hozzád.”

A *Játék* formai és rímes bűvészműtávkai mellett az *Óda egy görög csontvázához* című vers emelkedik ki, a babitsos finomságú sorai mellé csempészett humoros ellenpontokkal. A *Mesteréveket* pedig rövid gondolatársítások alkotják.

A *Mindenség evangéliumában* koncentráltan, ám sokszor félkomolyan jelenik meg a kötetegészt átszövő – fentebb már említett – Istenhez való viszony. Az itt közreadott versekben ábrázolt Teremtő, ennek megfelelően, nem szigorú és büntető Úr, sokkal inkább emberi, szerethető Atya. A *Szolidaritás az Úrral* című írásban a szerző szomorúságát fejezi ki, hogy a hitetlenek a templom lomtárába üzték a legfőbb lényt, az *Ádám: itt vagyok* bújócskát ajánl, a *Messiások* a nevetés, a *Szavait kereső ima* a nyelv isteni voltát hangsúlyozza, a *Nagycsütörtök* a szent nap történéseit rögzíti naplószerűen, míg a *Keresztelő* a Golgotán a gabonatermés elősegítésére messiások elvetését javasolja.

Úgy véljük, a különböző művészeti műhelyekben, szerkesztőségekben ehhez a játékos vetéshez hasonlóan kell elhinteni a tehetséges fiatalokban az irodalmi alkotómunkára, közegteremtésre elhivatottság magjait. Kaj Ádám első könyve azt igazolja, hogy esetében a mag termékeny talajra hullott, minden lehetőség adott rá, hogy mielőbb szárba szökkenjen, e kis, karcsú kötet pedig – Péntek Imre fülszövegbeli szavait idézve – „egy ígéretes pálya nyitánya” legyen.

Szemes Péter

Perbeszéd az értékörzés mellett

Ködöböcz Gábor:
Megtartó párbeszéd,
Felsőmagyarország
Kiadó, Miskolc, 2009.

Csupa „korszerűtlen” dolgot művel legújabb könyvében Ködöböcz Gábor – legalábbis a jelenkori divatos áramlatok szerint. Már a cím is jelzésértékű: mai egymás mellett elbeszélő világunkban olyan diskurzusra hívja az olvasót, amelynek célja az érték kutatás, értékelmutatás, értékmentés. Vagyis a megtalálás és a megtartás. Szerencsére a szerzőt nem befolyásolják a divat-hóbortok, mércéjéből jöttányit sem enged, és jó érzékkel irányítja figyelmünket az időtálló teljesítményekre, a némelyek által már gyakran avíttnak, korszerűtlennek kikiáltott alkotók és alkotások valódi értékeire.

Az első fejezet nagy lélegzetű tanulmányai a célba vett alkotók életművének egy-egy részlemére fókuszálnak. Ráadásul – két kivétellel – ezek az alkotók már lezárt életművet hagytak maguk mögött, és hatalmas méretű szakirodalma van mindegyiküknek. Merész vállalkozás tehát „hozzájuk nyúlni”. Ködöböcz Gábor azonban fölismerte, hogy Ady, Juhász Gyula, József Attila és Nagy László megidézése egy-egy motívum kapcsán új kapaszkodót jelenthet az érintett szerzők életművének mélyebb megismeréséhez. E tanulmányok azért is fontosak, mert a magát modernnek nevező jelenkori irodalomtörténet bizony olykor félrekezeleli, félremagyarázza a fent említett klasszikusokat (is). Pedig – Nagy Lászlót idézve – „A költői vakmerőségnek nincs köze máig sem a divathoz...”

A megítélésbeli különbség legszembetűnőbben egyébként talán éppen Nagy László esetében jelentkezik, akit Ködöböcz rendkívül érzékletesen a hatvanas-hetvenes évek „költő-Hamlet”-jeként aposztrofál, s aki „...értéktudatát, egész esztétikai magatartását a közösségi-nemzeti horizont és az emberi létezés minőségéért vállalt írástudói felelősség”-nek rendelte alá, miközben maga is szembesülni kényszerült a föl-vállalt eszmény és a valóság tragikus hasadásával. A kortárs irodalomtörténet és kritika megközelítésének azon tévedésével szemben, amely avíttnak és patetikusnak ítéli a Nagy László-i kísérletet, s amely a pátoszt az üres emelkedettséggel azonosítja, és vele szemben az iróniát tekinti az egyetlen lehetséges válasznak, Ködöböcz arra helyezi a hangsúlyt, hogy tisztázza: „...az irónia a világ értéknélküliségéről szól, a pátosz pedig az értékek valóságnélküliségéről beszél. Az ironikus az értékhányos valóságra figyelmeztet, míg a pátosszal fogalmazó a valósághiányos értékekre hívja föl a figyelmet.”

Hasonlóan izgalmas témát vet föl az a tanulmány is, amely a József Attila-kutatás disszonanciáit érintve a „szabadság és rend motívumát” teszi vizsgálat tárgyává a költő életművében.

Külön tanulmány foglalkozik az időközben elhunyt Utassy Józseffel, aki 13-szori jelölés után végre Kossuth-díjat kapott, s aki Nagy Gáspárhoz hasonló szókimondásával vetett szelet annak idején, amikor közétette a *Zug Március* című versét. A fejezet záró tanulmányai két erdélyi kötődésű alkotót, Kányádi Sándort és Csenger Leventét mutatják be. Az utóbbi szerző azért is fontos, mert egy rendkívül tehetséges fiatal íróról van szó, akiről Ködöböcz Gábor kijelenti: „Tar Sándor után végre megint van egy vérbeli novellista”.